

Blijdenstein Nieuws 34

januari 2015

Colofon

Bestuur

voorzitter	Drs. F.R. Willink
vice voorzitter	Ir. F.H. August de Meijer
secretaris	Jhr. F.C. Six
penningmeester	J.J.M. Verhaak RA Mr. P.D. Hoogenraad MA Prof. dr. J.H.D. Wolf Prof. dr. P.H. van Tienderen

Wetenschappelijk collectiebeheerder

Dr. A. Aptroot

Beheerder

H. van Roon

Raad van advies

Dr. Z. Debreczy
A. Farjon MSc.
Drs. W. Ferwerda
H. van Kempen
Dr. I. Rácz

Tel- en faxnummer

035-6231123

E-mail

info@pinetum.nl

Website

www.pinetum.nl

Bankrekening

NL67ABNA0451181565

Redactie

C.W. Bade

Oplage

750 exemplaren

Druk

Drukkerij Brügemann bv, Hilversum, tel. 035-6858782

Blijdenstein Nieuws is een uitgave van de Stichting Pinetum Blijdenstein en wordt gratis verspreid onder jaarkaarhouders, sponsors, bevriende stichtingen en botanische tuinen met een GNP-collectie.

Aan dit nummer werkten mee: A. Aptroot, P.D. Hoogenraad, G. van der Lans, H. van Roon, F.R. Willink, J. Wolf.

Op de cover: *Struisvaren, Matteucia struthiopteris*

Het jaar 2014 stond in het teken van B.W. Blijdenstein, de stichter van het Pinetum, die honderd jaar geleden overleed. In dat kader was er in juni een familiebijeenkomst waar ruim 90 afstammelingen en andere familieleden aanwezig waren. Tijdens deze dag hield Douwe van der Werf een lezing over 'De Blijdensteins en de Twentsche Bank', en overhandigde hij het eerste exemplaar van zijn in opdracht van ABN-AMRO geschreven historie van de Twentse Bank aan onze donateur Gerard Kalff. Ook werd in de tuin een bronzen portretkop van B.W. Blijdenstein onthuld. Een week later was er in het Pinetum een schaakevenement, georganiseerd samen met het HSG, met een jeugdtoernooi en een simultaanpartij door Hans Böhm. Blijdenstein was in 1873 de eerste (officieuze) nationaal kampioen schaken.

Maar er waren meer hoogtepunten. In juli werd de nieuwe oranjerie voltooid. Een investering die van groot belang is voor de verzorging van onze niet-winterharde planten. De oranjerie werd mogelijk gemaakt door bijdragen van het Prins Bernhard Cultuurfonds, het Hugo de Vries Fonds, de Fondation Jordaan-van Heek, het K.F. Hein Fonds, het Russell ter Brugge Fonds en het Van Bylandt Fonds. Wij zijn hen zeer erkentelijk.

In april opende het Pinetum een speciale route voor blinden en slechtzienden, met de nadruk op

beleving van planten door geur en aanraking, en een gesproken toelichting. Dankzij verschillende sponsors konden wij ook dit project, waar lang aan is gewerkt, voltooien.

In ons bezoekerscentrum Klein Vogelenzang was dit jaar weer veel te beleven, met een expositie en vele ontvangsten, vergaderingen, bruiloften en familiefeesten. Ook de plantenmarkt 'Stoer in de Schaduw' was weer een geslaagd onderdeel van het programma in de tuin.

In het voorjaar werden de eerste coniferen uit de collectie van het Pinetum op Gooilust geplant. Deze samenwerking met Natuurmonumenten geeft het Pinetum meer ruimte. De oppervlakte van de tuin aan de Van der Lindenlaan begint wat krap te worden voor onze uitgebreide verzameling. Het jaar werd afgesloten met een belangrijke toevoeging aan de collectie. Zsolt Debreczy en István Rácz, leden van onze Raad van Advies, brachten bij hun laatste bezoek in december meer dan 50 nieuwe soorten voor het Pinetum mee. Deze worden verder opgekweekt, waarna ze in de komende jaren een plaats in de tuin zullen krijgen.

Dankzij de deskundigheid en inzet van onze beheerder Hans van Roon en een vaste groep vrijwilligers, is het Pinetum in zeer goede staat.

De mesozoïsche tuin rond de vijver

zijn. Het thema sluit perfect aan op onze collectie en de mesozoïsche tuin rond de vijver. Ook is de expositie een goed voorbeeld van de groeiende samenwerking tussen de botanische tuinen in Nederland. Alle lof voor onze collega's in Leiden.

Binnen het thema past ook de cursus 'Van Alg tot Orchidee', over de evolutie van de planten. Na de grote belangstelling hiervoor in het afgelopen jaar zal Arend Wakker in maart deze cursus opnieuw verzorgen. Een ander belangrijk project in 2015 wordt de restauratie van de tuinmuur. In het bestuur

is met ingang van dit jaar een wijziging: Izaak Hilhorst volgt Hans Verhaak op als penningmeester.

Rest mij nog onze vrijwilligers, in de tuin en Klein Vogelenzang, te bedanken voor hun grote inzet, ook in het afgelopen jaar. En diegenen die overwogen om vrijwilliger voor het Pinetum te worden, nodigen wij hierbij van harte uit. ●

*Robbert Willink
voorzitter Stichting Pinetum
Blijdenstein*

Planten uit de oertijd

In 2015 staat het Pinetum in het teken van de planten uit de oertijd. Tijdens een tentoonstelling van half mei tot begin oktober besteden wij aandacht aan deze oeroude planten en de evolutie die zij in de loop der tijden meemaakten.

Op een aantal informatieborden in de tuin wordt uitleg gegeven over de ontwikkeling van onder meer algen, mossen, varens, cycadeeën en coniferen. Het Pinetum herbergt namelijk een groot aantal plantengroepen die al vroeg in de evolutie zijn ontstaan. Het zijn groepen die de vraatzucht van de dinosaurussen en de vele klimaatwisselingen op aarde hebben doorstaan. Het zijn dus echte overlevers.

De eeuwen overleefd

De oudste plantengroep in het Pinetum zijn de algen, waarvan enkele soorten soms wat al te enthousiast in onze

vijver groeien. Eveneens uit de oertijd stammen de mossen zoals het halvemantjesmos en het parapluutjesmos. Ze ontstonden zo'n 500 miljoen jaar geleden. Gedurende 100 miljoen jaar vormden de mossen de enige plantengroei op het vasteland van de aarde. Uit de mossen ontwikkelden zich vervolgens de varens, die evenals de mossen tot de sporenplanten behoren. Rondom de vijver in de tuin treft u verschillende soorten mossen en varens die de eeuwen hebben overleefd. De overgang van sporenplanten naar zaadplanten wordt gevormd door de zaadvarens die 375 miljoen jaar geleden ontstonden. De zaadvarens zijn uitgestorven maar uit deze groep ontwikkelden zich in de loop van miljoenen jaren de eerste naaktzadige zaadplanten (gymnospermen). Het waren cycadeeën, ginkgo's, gnetales (waartoe onder meer de ephedra's behoren) en later de coniferen.

Oudste boomsoort

Het Pinetum Blijdenstein heeft, zoals de vrienden van het Pinetum weten, een wereldberoemde collectie van deze naaktzadigen. In en rond de kassen treft u de cycadeeënverzameling. Deze planten uit de warmere streken groeiden reeds lang voordat de eerste dinosaurïërs op aarde rondliepen. Verschillende soorten hebben deze enorme reptielen overleefd. Vóór de kleine kas staan verschillende soorten ephedra's, die afkomstig zijn uit woestijnen uit vrijwel alle werelddelen. In de oertijd bestonden er zeker tien soorten ginkgo's. Nu kennen we maar één soort, de *Ginkgo biloba*. In het

Bastramiapomiformis

Pinetum staan drie exemplaren van deze oudste boomsoort ter wereld. De coniferen, die u overal in het Pinetum vindt, verschenen tijdens het Mesozoïcum (250 tot 65 miljoen jaar geleden).

Koudeperiode

Tijdens de koudeperiode van het Eoceen, die 56 tot 34 miljoen jaar geleden de aarde teisterde, stierven de naaktzadigen vrijwel geheel uit. Deze plantengroep moest zich daarna opnieuw ontwikkelen. De veel jongere groep van de bloemplanten (bedektzadigen of angiospermen) kon beter tegen de kou en overleefde deze

periode. Dat is de reden dat er nu veel meer soorten bloemplanten bestaan (300.000 soorten) en maar 1000 soorten naaktzadigen.

Ozonlaag

Realiseert u zich overigens dat de oudste op het land groeiende oerplanten in het Pinetum, de mossen, pas relatief laat in de geschiedenis van de evolutie ontstonden. De eerste levende cellen op aarde ontwikkelden zich namelijk al meer dan vier miljard jaar geleden. Oorspronkelijk was er alleen in de zee leven mogelijk. Om het leven op het land mogelijk te maken was het nodig dat zich een ozonlaag vormde, die de aarde beschermde tegen de UV-straling. Die laag ontstond op den duur door de toename van het zuurstofgehalte in de atmosfeer. Dankzij de ozonlaag konden zich bacteriën, algen en later schimmels op het land vestigen. Die vormden de basis voor de oerplanten die u tijdens deze tentoonstelling in het Pinetum kunt bewonderen.

Kortom, Planten uit de oertijd biedt de bezoekers een interessante kijk op de evolutie van het plantenrijk van de oertijd tot het heden. Wij hopen u dan ook in onze tuin te mogen begroeten. De tentoonstelling is op eigen gelegenheid te bezoeken. De gebruikelijke entreprijzen zijn van toepassing.

Pinus Cembra

Het programma Planten uit de oertijd ziet er als volgt uit:

Opening

De opening van de tentoonstelling Planten uit de oertijd vindt plaats op zondag 17 mei 2015 om 14:00 uur.

Cursus Van Alg tot Orchidee

Arend Wakker geeft de cursus Van Alg tot Orchidee op zondagmiddag 1, 15, 22 en 29 maart 2015 in Klein Vogelenzang.

Meer over deze interessante cursus over de evolutie in het plantenrijk treft u elders in Blijdenstein Nieuws.

Rondleidingen

De rondleidingen door het Pinetum staan dit jaar in het teken van de Planten uit de oertijd. Daarbij wordt aandacht besteed aan de evolutie in het plantenrijk en wat daarvan in het Pinetum is te zien. De reguliere rondleidingen vinden doorgaans plaats op elke tweede zondag van de maand om 14:00 uur van april tot en met

Macrozamia Moorei

oktober en zijn (afgezien van de entree van de tuin) gratis. Ook worden er rondleidingen voor groepen op aanvraag gegeven.

Speurtocht

Voor kinderen is er een spannende speurtocht door de tuin met als thema de oerplanten.

Workshop oerplanten fotograferen

In augustus/september geeft fotograaf Wendy van Kuler in het Pinetum een workshop Oerplanten fotograferen.

Meer over deelname aan deze workshop leest u te zijner tijd in de Nieuwsbrief. Aan de workshop wordt een fotowedstrijd verbonden met als thema Oerplanten.

Workshop botanisch tekenen

In de zomer krijgt u de kans uw creatieve tekenwaliteiten te ontwikkelen tijdens de workshop botanisch tekenen die Trudy Beekman in het Pinetum zal geven. Ook over de deelname aan deze workshop leest u te zijner tijd meer in de Nieuwsbrief.

Sluiting

De tentoonstelling wordt officieel afgesloten op zondag 4 oktober 2015. ●

Pieter Hoogenraad

Cursus Van Alg tot Orchidee

Het verhaal van de Evolutie van de Planten

Wegens de grote belangstelling voor de cursus 'Van Alg tot Orchidee', die het afgelopen voorjaar werd gehouden, organiseert het Pinetum Blijdenstein deze cursus nogmaals in 2015. De cursus behandelt de verschillende stadia van de evolutie in het plantenrijk.

Ruim 150 jaar geleden baarde Charles Darwin opzien met zijn evolutietheorie. Over de evolutie in het dierenrijk is veel geschreven. Maar hoe voltrok die evolutie zich in het plantenrijk? Natuurgids en plantenkenner Arend Wakker vertelt in vier bijeenkomsten hoe de eerste groene algen zich in een periode van vele miljoenen jaren ontwikkelden tot achtereenvolgens varens, coniferen en bloemplanten. Het Pinetum Blijdenstein leent zich bij uitstek voor het aanschouwelijk maken

van dit verhaal.

Kosten voor vier cursusmiddagen: € 70,00 p.p., inclusief de rijk geïllustreerde syllabus.

Data: zondag 1, 15, 22 en 29 maart 2015 van 14:00 tot 16:30 uur.

Locatie: Pinetum Blijdenstein, Van der Lindenlaan 125 in Hilversum.

Docent: Arend Wakker, in samenwerking met de Stichting Pinetum Blijdenstein.

Aanmelden: info@pinetum.nl ●

Steun het Pinetum

Het Pinetum is voor een groot deel afhankelijk van de financiële steun van particulieren en bedrijven. U kunt het Pinetum op verschillende manieren ondersteunen. Zo kunt u voor minimaal 250 euro per jaar een boom adopteren, waarbij u meteen ook een meerpersoonsjaarkaart ontvangt. Ook kunt u een eenmalige schenking doen voor een specifiek project, of u kunt gedurende een langere periode

een vast bedrag (fiscaal aftrekbaar) schenken. Het Pinetum is een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) en hoeft over een ontvangen schenking geen belasting af te dragen. De volledige schenking komt dus ten goede aan het Pinetum.

Voor meer informatie kunt u terecht bij François Six, 035 7722246, secretariaat@pinetum.nl ●

Nieuws uit de tuin

vruchten van onze vrouwtjes *Ginkgo biloba*. De pruimen zien er mooi uit, niet voor niets noemen de Chinezen de ginkgo 'zilverbrikoos'. Er zit echter een adertje onder het gras. Raap de vruchten niet met blote handen op, tenzij je houdt van de geur van verse tenenkaas aan

je vingers. In de vrucht zit een vrij grote pit, die geroosterd als een Chinese lekkernij geldt. Het is, zoals de Engelsen het zo mooi zeggen, 'an acquired taste'. Wij eten ze niet op, maar zaaien ze voor de toekomst.

Nieuwe kas

Toen de IJsheiligen half mei waren vertrokken en alle kuipplanten weer buiten stonden, was afgelopen jaar het moment gekomen om de oude plastic tunnelkas af te breken. In enkele weken tijd is vervolgens een nieuwe kas gebouwd, die gelijkwaardig is aan de grote kas. Fantastisch, eindelijk een goede overwinteringskas voor de grote collectie coniferen in potten. De kas is van alle gemakken voorzien, zoals automatische dakventilatie en verwarming. In oktober zijn de potten voor het eerst in de nieuwe kas gezet. Met een gerust hart zien we voortaan de winter tegemoet.

Ginkgo-pruimen

Eind november begonnen ze te vallen. Nee, nog niet de bladeren, maar de

Vreemde bezoeker

Soms word je opgeschrikt door een vreemde bezoeker in je huis, waarbij de alarmbellen gaan rinkelen. In de herfst liepen enkele grote insecten op het plafond van de tuinmanswoning. Een mooi beestje van circa drie centimeter, met grote voelsprietten. O, jee, is dit een boktor en worden de meer dan 100 jaar oude balken langzaam weggevreten? Een exemplaar gevangen en gezocht naar meer informatie. Gelukkig, geen boktor maar een wants. En wat voor een wants, een *Leptoglossus occidentalis* of bladpootwants uit Noord-Amerika, die sinds 1999 ook in Europa te vinden is. Blijkbaar meegelift met een lading hout. Deze wants leeft van coniferenzaad, dus geen gekke plek om hier in het Pinetum neer te strijken (ze kunnen goed vliegen). Verder zijn ze ongevaarlijk voor de bomen zelf. Amerikaanse wetenschappers hebben

de wants bestudeerd en kwamen tot de ontdekking dat het insect speciale warmtesensoren op zijn buik heeft, waarmee hij infraroodstraling kan waarnemen. Coniferenkegels kunnen wel 15 graden warmer zijn dan de naalden. Hierdoor zenden ze meer infrarood licht uit en zien de wantsen de kegels als lichtjes in een kerstboom. Omdat

verwarmde huizen ook infraroodbronnen zijn, kun je wel eens een vreemde bezoeker binnen krijgen. Wij zijn weer gerustgesteld. ●

Gerdy van der Lans

Verruimde openingstijden

Het Pinetum is vanaf heden ook in de wintermaanden in het weekend geopend.

Het hele jaar door kan de tuindus op werkdagen (van 09.00 tot 16.00 uur) én in het weekend (van 12.00 tot 16.30 uur) worden bezocht.

De stronkentuin

Wie geregeld een wandeling maakt door het Pinetum, zal het zijn opgevallen dat achter de vijver bij de gietijzeren varenbank een heel mooi intiem stukje tuin aan het ontstaan is.

Twee enorme wortelstronken van de gesneuvelde *Torreya californica* en de Hemlockspar, omsloten door stammetjes, vormen een natuurlijk kader voor de aanplant van bijzondere varensoorten. Dit tuinonderdeel noemen we een stronkentuin of in het Engels 'stumpery'.

Een stronkentuin is een 19e eeuwse Engelse uitvinding. Tuinman Edward William Cooke zocht in 1856 een oplossing voor de stronken en wortels toen hij een groot stuk bos moest kappen ten gunste van tuinaanleg op het landgoed Biddulph Grange. Hij kreeg het briljante idee om van de nood een deugd te maken en de boomstronken, die zeer moeilijk verteren, te gebruiken in de tuin. Aan weerszijden van een pad stapelde hij hoge wanden van dit afvalmateriaal, die hij beplante met wilde planten en varens.

Tezelfdertijd was het in Engeland erg in de mode om varens te verzamelen. Als tegenreactie op de kleurige bloembedden in geometrische patronen ontstond behoefte aan een meer natuurlijke en romantische sfeer in de tuin. Varens kon je in de vrije natuur vinden en de vele nieuwe soorten die overal ter wereld werden gevonden, maakten het aantrekkelijk om een verzameling te beginnen. Verzamelen van wat dan ook was een geliefde bezigheid van de gegoede stand. Denk bijvoorbeeld ook maar aan onze eigen coniferenverzameling die tot stand kwam dankzij B.W. Blijdenstein.

Momenteel kun je spreken van een opnieuw toenemende populariteit van de stumpery onder tuin- en natuurliefhebbers. Op zijn buitenverblijf Highgrove heeft prins Charles, die zelf graag tuiniert, in de jaren tachtig van de vorige eeuw de grootste stumpery van Engeland laten aanleggen. Hij heeft deze beplant met varens, hosta's en helleborus. Zijn vader, prins Phillip, keek er iets anders tegenaan en vroeg toen hij de tuin voor het eerst zag: "Wanneer steek je die rommel eens in de hens?"

De stronkentuin is behalve een geschikte leefomgeving voor veel soorten varens, mossen en algen, ook ideaal voor het aantrekken van

insecten, padden en vogels. Meer leven in de tuin zorgt voor een gezond natuurlijk evenwicht.

Onze eigen stronkentuin groeit nog steeds en sluit mooi aan bij de beplanting rond de vijver. Het geheel wordt overschaduwde door enkele imposante takken van de *Cryptomeria japonica*, die op hete zomerse dagen de varenbank zo tot een geliefd zitplekje maakt. Heerlijk even genieten van de vijver en alle vogels die water komen drinken.

Voor een stukje paradijs hoeft je niet ver te zoeken! ●

Gerdy van der Lans

Hebt u zin in een familiefeestje, een high tea of een diner?

Wellicht hebt u binnenkort een verjaardag of een jubileumjaar te vieren. Dat is dan natuurlijk reden voor een feestelijk samenzijn met familie en vrienden. En waar kan dat beter dan in de prachtige groene omgeving van het Pinetum Blijdenstein!

De Vrienden van het Pinetum Blijdenstein kunnen het bezoekerscentrum Klein Vogelenzang huren om daar een feest te geven voor maximaal 50 personen. U zorgt voor de aanwezigen en wij zorgen voor de rest. Dat kan een Engelse high tea zijn met alles er op en er aan, of een gezellige borrel met hapjes. Maar ook een lunch, een lopend buffet of een mooi gedekt diner. En als

u dat wenst, kunnen uw gasten ook een rondleiding krijgen door de kassen en de tuin.

Het Pinetum kan dit voor de Vrienden en hun gasten realiseren, afgestemd op ieders persoonlijke wensen en voor zeer aantrekkelijke prijzen. Wij verzorgen alles met onze vrijwilligers en zo nodig met catering. Vele Vrienden hebben al gebruik gemaakt van deze mogelijkheid en hun enthousiaste reacties kunt u lezen in ons gastenboek in het bezoekerscentrum.

Wilt u ook een arrangement in het Pinetum? Neemt u dan contact met ons op via mailadres info@pinetum.nl ●

Oproep voor vrijwilligers

Tijdens de evenementen en de bruiloften in Klein Vogelenzang en op het terras, maar ook tijdens de openstelling van het terras op woensdagmiddag en zondagmiddag, worden onze gasten bediend door vrijwilligers (V/M).

Ter versterking van de bestaande ploeg is er momenteel ruimte voor nieuwe vrijwilligers.

Als u hierin geïnteresseerd bent, kunt u voor meer informatie contact opnemen met Frank August de Meijer, 035-6212244 of info@pinetum.nl ●

Planten op de Rode Lijst

Botanische tuinen spelen een belangrijke rol in het beschermen van zeer zeldzame planten. Daarom is er in 2015 in alle Nederlandse Botanische tuinen aandacht voor deze soorten van de Rode Lijst.

In Pinetum Blijdenstein staan zeer veel soorten die voorkomen op de internationale Rode Lijst, zoals die wordt bijgehouden door de IUCN (International Union for the Conservation of Nature). Een tiental soorten wordt dit jaar speciaal uitgelicht met een informatiebord, en er komt een rode schilderijlijst bij te staan.

Jeneverbes

Een soort komt op een Rode Lijst als hij sterk achteruit is gegaan of van heel weinig wilde plekken bekend. Rode Lijsten worden voor de hele wereld bijgehouden, maar ook voor landen afzonderlijk (zelfs voor deelstaten). Niet alle soorten die op een Rode Lijst staan zijn dus bedreigd. Op de Nederlandse Rode Lijst staat de jeneverbes, die niet bedreigd is, zelfs niet in Nederland; hij is alleen sterk achteruit gegaan in vergelijking met vroeger (rond 1950), en bijvoorbeeld uit de duinen en uit Zuid-Limburg verdwenen op een enkele exemplaar na. Ook staan de Japanse notenboom en de watercipres op de wereldwijde Rode Lijst omdat ze in het wild praktisch of helemaal niet meer voorkomen, maar als soort zijn

Wollemia nobilis

ze niet bedreigd want ze worden overal gekweekt. Ook veel van de grotere cycadeeën, bijvoorbeeld vrijwel alle *Encephalartos* soorten, zijn in het wild sterk bedreigd; er komen intussen van sommige soorten meer exemplaren in botanische tuinen voor dan in het wild.

Vervoer van planten

Enigszins hiermee samenhangend zijn er veel lokale en internationale initiatieven om zeldzame planten te beschermen. Als een soort op een Rode Lijst staat, betekent het niet automatisch dat hij overal beschermd wordt. De jeneverbes is in Nederland en

Duitsland bijvoorbeeld wel beschermd, maar in andere landen weer niet. Er zijn diverse internationale verdragen, die ook voor ons van belang zijn. Er is een internationale lijst (CITES) van planten (en dieren) die niet internationaal vervoerd mogen worden tenzij er een ontheffing is (bijvoorbeeld voor wetenschappelijk onderzoek). Hier staan ook alle Encephalartos soorten op. Op de CBD (Convention on Biological Diversity) is afgesproken dat elk land moet zorgdragen voor een inventarisatie en behoud van de eigen biodiversiteit. Het heeft geleid tot een strengere controle op vervoer van planten.

Metasequoia glyptostroboides

Complete lijst

Aanvullend op de CBD is in oktober 2014 het Nagoya-protocol in werking getreden. Hierin staat onder andere dat je alleen onderzoek mag doen of anderszins gebruik mag maken van een plant als je kan aantonen dat hij met

toestemming van het land van oorsprong is verzameld.

In de praktijk gaat dit gelden voor alle planten die we na deze datum verwerken.

Om altijd aan te kunnen tonen wat al voor die tijd in de tuin stond, heeft het Pinetum een complete lijst gedeponneerd bij de notaris. ●

André Aptroot

Kussen in het Pinetum onder de maretak

Deze winter heeft Hans van Roon, de tuinbaas, besjes van de maretak op een tak van een grove den geplakt. Met name in de kersttijd en rond de jaarwisseling wordt maretak als versiering opgehangen. Het gebruik wil dat iemand die eronder staat straffeloos gekust mag worden. Met een beetje geluk kan dit over enkele jaren ook in het Pinetum.

Maretak is een overblijvende halfparasiet. De plant onttrekt voedingsstoffen en water aan de waardplant, maar is ook in staat om zelf suikers te vormen. Maretak groeit op takken van loofbomen en soms ook op coniferen. Meestal zijn de populier, meidoorn, linde, appel- en perenboom de waardbomen. Maretak komt wijdverbreid in Europa voor, maar in Nederland is de struik alleen te zien op loofbomen in Zuid-Limburg. In Midden-Europa komt maretak ook voor op coniferen. De plant is tweehuizig, wat betekent dat er aparte mannelijke en vrouwelijke planten zijn. In het voorjaar heeft het struikje kleine bloemetjes, in het najaar vormen de vrouwelijke bloemetjes witte tot bleekgroene slijmerige besjes die uiterst giftig zijn. Een van de schrijvers van dit artikel (AA) heeft maretakbesjes verzameld van een grove den in Slowakije en deze zijn nu door Hans van Roon op een grove den in de tuin gewreven. Het betreft hier de ondersoort die alleen op grove den voorkomt: *Viscum album ssp. austriacum*, die soms als

Maretak (Viscum album ssp. austriacum) op den

aparte soort wordt onderscheiden. Deze heeft gelige besjes en komt alleen voor in het natuurlijke verspreidingsgebied van de grove den. Hij kiemt niet op loofbomen en onze inheemse maretak kiemt niet op naaldbomen.

Naam en folklore

De Nederlandse naam 'maretak' verwijst naar de rijke folklore waarin de mysterieuze plant een rol speelt. In 'mare' herken je eenzelfde stam als in 'nachtmerrie'. De 'mare' is het kwaad, een boze invloed. De plant werd geacht de 'mare' te verjagen, en dat is de achtergrond van het gebruik om maretak in huis op te hangen. En nog steeds bestaat de gewoonte om tijdens de kerstdagen maretak in huis te hangen omdat dit voorspoed en geluk zou brengen in het nieuwe jaar. Maretak werd ook aan balken in stallen gehangen om zo het vee vruchtbaar te houden. Van oudsher

Ginkgo

*Vrouwelijke maretak (Viscum album)
met witte bessen*

gebruikt men jonge takjes en bladeren bij de behandeling van hoge bloeddruk, arteriosclerose en hoofdpijn. Tegenwoordig wordt er onderzoek gedaan naar toepassingen in de kankertherapie.

Daarentegen zagen anderen de maretak juist als onheilsbrenger. Vandaar de namen duivelsgras, duivelsnest en heksennest. Andere volksnamen zoals vogellijm en lijmkruid verwijzen naar de kleverige bessen. In de Middeleeuwen werden de bessen van de plant gekookt tot een stroperige en plakkerige substantie: de vogellijm. Deze werd uitgesmeerd op lokstokken. Een vogel die erop ging zitten, kon vervolgens niet meer weg. Het in meerdere talen voorkomende mistletoe of mistel zou een Germaanse of Angelsaksische oorsprong hebben. Men herkent er de stammen 'mist' (mest, vogeldrek) en 'tan' (twijg) in: takken die via vogeluitwerpselen verspreid worden.

In de wetenschappelijke naam, *Viscum album*, is de geslachtsnaam *Viscum* waarschijnlijk afkomstig van het Latijnse *viscidus* of *viscosus*, dat kleverig betekent. Dit verwijst

natuurlijk naar de kleverigheid van de bessen. De soortnaam 'album' verwijst naar de witte kleur van de bessen.

Kweek

Voor het kweken van maretak is veel geduld nodig want de plant groeit erg traag. Het zaaien van besjes met zaden op een tak gaat het best in de winter. In de loop van de volgende weken zal het zaad gaan ontkiemen. In deze eerste levensfase is een maretak nog geen halfparasiet, maar staat hij als epifyt volledig zelf in voor de opname van voedingsstoffen. In de loop van de zomer groeit er een kiemworteltje dat de bast van de plant doorboort. In april van het volgende voorjaar komen dan pas de eerste twee blaadjes uit het plantje tevoorschijn. Het is inmiddels al meer dan een jaar geleden dat de zaadjes gekiemd zijn. Vanaf nu groeit de maretak als halfparasiet uit tot een mysterieuze struik. Voor het zover is zijn we meerdere jaren verder, maar dan... ●

Jan Wolf en André Aptroot

*Mannelijke bloem van maretak
(Viscum album ssp. austriacum)*

Evenementen winter - voorjaar 2015

Zondag 11 januari en zondag 8 februari:

B.W. Blijdenstein Erwtensoepwandeling.

Een individuele wandeling door het 19e eeuwse leven van de stichter van het Pinetum. Start van 12.00 uur tot 15.00 uur vanaf het bezoekerscentrum.

Na afloop krijgt u een kom erwtensoep met roggebrood. Kosten € 5,- p.p.

Voor kinderen tot 12 jaar is het € 3,50 en voor jaarkaarthouders € 2,50.

Tuin geopend vanaf 11.30 uur.

Woensdag 25 februari:

Kinderrondleiding om 14.00 uur.

In de voorjaarsvakantie een speelse en leerzame rondleiding voor kinderen vanaf 8 jaar. Kosten € 2,50 per kind, dit is inclusief drinken en iets lekker na afloop. Begeleidende volwassenen hebben gratis toegang.

Maandag 6 april (2e Paasdag):

Paaseieren zoeken in het Pinetum voor de kinderen.

Tuin is geopend vanaf 12.00 uur tot 16.30 uur. Toegang voor kinderen € 1,- en voor volwassenen en kinderen vanaf 12 jaar € 2,50.

Zondag 10 mei (Moederdag):

Rhododendronrondleiding om 14.00 uur.

Zaterdag 30 mei:

Plantenmarkt Stoer in de Schaduw van 10.00 uur tot 17.00 uur.

Voor de derde keer i.s.m. Groei & Bloei Afdeling Hilversum en Wijdmeren. Gespecialiseerde kwekers en plantenverenigingen geven u informatie over schaduwplanten.

Diverse lezingen in het bezoekerscentrum.

Toegang: entree tuin.

Jaarkaarthouders en leden Groei & Bloei hebben gratis toegang.

**Kijkt u voor verdere informatie op
www.pinetum.nl of op onze Facebookpagina.**

Botanische tuin Pinetum Blijdenstein

Bezoekadres	Pinetum Blijdenstein Van der Lindenlaan 125
Postadres	Postbus 49 1200 AA Hilversum
Telefoon	035-6231123
E-mail	info@pinetum.nl
Website	www.pinetum.nl
Openingstijden	maandag t/m vrijdag: 09.00 tot 16.00 uur zaterdag en zondag: 12.00 tot 16.30 uur
Toegangsprijzen	kinderen tot 12 jaar € 1,00 kinderen vanaf 12 jaar en volwassenen € 2,50 op woensdag is de toegang gratis
Abonnementen	éénpersoons jaarkaart € 17,50 meerpersoons jaarkaart (max. 4 pers) € 32,50

Met uw jaarkaart steunt u het Pinetum en heeft u gratis toegang tot het Pinetum. Bovendien heeft u met de jaarkaart het hele jaar gratis toegang tot:

de Hortus Botanicus in Amsterdam
de Hortus Botanicus in Leiden
de Botanische tuin Arboretum Belmonte in Wageningen
de Botanische tuin van de TU Delft
de Botanische tuin in Kerkrade

Zie voor informatie over de tuinen www.botanischetuinen.nl